

Írta: Both Éva – Békés Zoltán

A FŐVÁROSI GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁS 2001-BEN

A jelen elemzésben áttekintjük azt, hogy kik részesültek gondoskodásban a fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban 2001-ben. Megvizsgáljuk az év közbeni és év végi létszámadatokat, a beáramlás és kiáramlás adatait, és azok alakulását az év során. Bemutatjuk a szakellátás azon területeit és mozzanatait, amelyekről a számítógépes nyilvántartás adatot szolgáltat. Ezt a részletes elemzést a szakellátás alapadatainak bemutatása után a beáramlás és a kiáramlás elemzésével kezdjük, majd az utolsó fejezetben a 2001-ben ellátott összes kiskorú adatain összevetjük a beáramlás és a kiáramlás hatását, és végül összegezzük az elemzés megállapításait.¹³

Az alapadatok

2001. január 1-én 3.002 fő részesült gondoskodásban a fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban; többségük (1.659 fő, 55%) fiú, a lányok száma bő háromszázzal kevesebb. A gondoskodásban részesülők 80 %-a (2.397 fő) kiskorú volt, a többiek (605 fő) utógondozói ellátásban részesültek. (1. táblázat)

1. táblázat A fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban gondoskodásban részesülők száma 2001. január 1-jén nemek és korcsoportok szerint.

Születési év (korcsoport)	Fiú	Lány	Összesen
	Fő		
1998-2000 (0-2 éves)	102	104	206
1995-1997 (3-5 éves)	118	122	240
1991-1994 (6-9 éves)	240	201	441
1987-1990(10-13 éves)	333	293	626
1983-1986(14-17 éves)	511	373	884
Kiskorúak összesen	1.304	1.093	2.397
Utógondozói ellátottak	355	250	605
Összesen	1.659	1.343	3.002

Az életkori összetételre¹⁴ jellemző volt, hogy a hat éven aluliak száma éppen hogy meghaladta a 13 éven felüliek felét. Az életkor előrehaladtával együtt nőtt a gondoskodásban részesülők száma. A 14-17 éves korosztály jelentős túlsúlyban volt, arányuk az összes kiskorú szakellátott között 37 százalék.

2007. december 31-én a gondoskodásban részesülők száma összesen 11 fővel kevesebb (2.991 fő) volt. A szakellátási gondoskodásban részesülők között a kiskorúak száma 48

¹³ Ez az írás a Fővárosi TEGYESZ Módszertani és Elemző Szolgálatá által e témában készített részletes statisztikai elemzés alapján készült. A teljes elemzőmunkát leíró, belső használatra készült műhelytanulmány megtalálható a Fővárosi TEGYESZ Módszertani és Elemző Szolgálatánál. Észrevételeikért külön köszönet Dr. Radoszvá Miklósnak, Molnár Lászlónak és Aczél Ilonának.

¹⁴ Az elemzés során megnevezett életkori csoportokat az adatbázisban szereplő személyek születési év-adatainak a felhasználásával hoztuk létre. Az életkor-megjelölések (például: 0-2 évesek) a befejezett élet éveket jelölik. Tehát a példában szereplő korcsoportba soroltuk az újszülöttektől kezdve mindazokat, akik még nem érték el a 3 éves születésnapjukat – vagyis a kétéves és a hároméves születésnapjuk között lévők elvben mindig a 0-2 éves korcsoportban lennének találhatóak és nem a 3-5 évesek között. Azért csak elvben, mert nem a teljes születési dátumot, hanem – az egyszerűség kedvéért – csak a születési évet vesszük alapul. Így a csoportosításunk a csoportok határain lévő évszámoknál néhány hónapot torzít az egyes személyek esetében attól függően, hogy mikor van a születésnapjuk az éven belül.

fővel csökkent (2.349 fő), a nagykorúaké 37 fővel nőtt (642 fő), a kiskorú és nagykorú szakellátottak aránya (80 % / 20 %) azonban mégsem változott számottevően az évvégére. (2. táblázat)

2. táblázat A fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban gondoskodásban részesülők száma 2001. december 31-én nemek és korcsoportok szerint.

Születési év (korcsoport)	Fiú	Lány	Összesen
	Fő		
1999-2001 (0-2 éves)	99	85	184
1996-1998 (3-5 éves)	136	116	252
1992-1995 (6-9 éves)	221	189	410
1988-1991 (10-13 éves)	321	280	601
1984-1987 (14-17 éves)	508	394	902
Kiskorúak összesen	1.285	1.064	2.349
Utógondozói ellátottak	380	262	642
Összesen	1.665	1.326	2.991

Az év végének korcsoportos adatai az évelejihez hasonló arányokat mutatnak. Annyi a különbség, hogy a 14-17 éves korcsoport túlsúlya valamivel nagyobb, mint az év elején volt.

2007 folyamán – január 1. és december 31. között – a fentiekhez hasonló arányokat találunk a nemek és a korcsoportok vonatkozásában: 3.629 fő részesült legalább egy napig gondoskodásban, köztük a fiúk (2.019 fő) aránya 55 százalék. A kiskorúak (2.986 fő) aránya az összes szakellátott között ebben a metszetben 82 százalék. A nemek és korcsoportok arányai sem mutatnak lényeges különbséget. (3. táblázat)

3. táblázat A fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban a 2001. év folyamán gondoskodásban részesülő kiskorúak megoszlása nemek és korcsoportok szerint.

Születési év (korcsoport)	Fiú	Lány	Összesen
	Fő		
1999-2001 (0-2 éves)	144	135	279
1996-1998 (3-5 éves)	175	147	322
1992-1995 (6-9 éves)	247	210	457
1988-1991 (10-13 éves)	351	306	657
1984-1987 (14-17 éves)	563	452	1.015
1983 (nagykorúvá válók)	157	99	256
Kiskorúak összesen	1.637	1.349	2.986
Utógondozói ellátottak	468	324	792
Kiskorúak és utógondozói ellátottak összesen	2.019	1.610	3.629

Az év folyamán 792 fő, köztük 468 férfi (59 %) részesült legalább egy napig utógondozói ellátásban. Az év folyamán nagykorúvá vált, 1983-ban született évjárához tartozó 256 fő közül 151 fő (59%) utógondozói ellátottá vált és maradt tovább a szakellátás hálózatában.

A tárgyevi beáramlás legfontosabb alapadata, hogy a kiskorú szakellátottak közé az év folyamán 589 fő került felvételre, közülük 334-en (57 %) fiúk. Az új beáramlásban két korcsoportnak van kiemelkedő súlya: a hat éven aluliak negyven százalékot (39 %) teszik ki, a 13 év felettiek pedig az összes új beutalás egyharmadát (34 %). Az előbbi csoportban a

legkisebbek vannak túlsúlyban: a három éven aluliak az összes bekerülő gyerekek egynegyedét alkotják. (4. táblázat)

4. táblázat A fővárosi gyermekvédelmi szakellátásba 2001-ben beutaltak megoszlása nemek és korcsoportok szerint (fő).

Születési év (korcsoport)	Fiú	Lány	Összesen
	Fő		
1999-2001 (0-2 éves)	88	68	156
1996-1998 (3-5 éves)	45	29	74
1992-1995 (6-9 éves)	39	31	70
1988-1991 (10-13 éves)	50	38	88
1984-1987 (14-17 éves)	105	85	190
1983 (nagykorúvá válók)	7	4	11
Összesen	334	255	589

A tárgyévi kiáramlás adataiból kiemeljük, hogy 635 fő kiskorúnak, köztük 352 fiúnak (55 %) szűnt meg a szakellátása. A kiáramlók meghatározó részét (40 %) a nagykorúvá váló 253 fő alkotja, akik a 14-17 éves korosztállyal együtt a kiáramlás közel hatvan százalékát adják. Ez utóbbi csoportban a lányok vannak többségben. A hat éven aluliak a kikerülők negyedét teszik ki. Az általános iskolai korosztály adja a kiáramlók legkisebb csoportját (16 %). (5. táblázat)

5. táblázat A kiskorúak fővárosi gyermekvédelmi szakellátásából 2001-ben kikerültek megoszlása nemek és korcsoportok szerint (fő).

Születési év (korcsoport)	Fiú	Lány	Összesen
	Fő		
1999-2001 (0-2 éves)	45	50	95
1996-1998 (3-5 éves)	39	31	70
1992-1995 (6-9 éves)	26	21	47
1988-1991 (10-13 éves)	30	26	56
1984-1987 (14-17 éves)	56	58	114
1983 (nagykorúvá válók)	156	97	253
Összesen	352	283	635

Az új beáramlást és a gondoskodás megszűnésével járó kikerülést összekapcsolja annak a 212 főnek a csoportja, akik ebben az évben kerültek a gyermekvédelmi szakellátásba, de az év utolsó napjáig a szakellátásuk meg is szűnt. Közülük 113-an fiúk (53 %). Mivel ez a fiú arány alacsonyabb, mint a teljes beáramlásé, arra lehet következtetni, hogy a gondoskodásban maradó beáramlók közt a fiúk túlsúlya erősödik.

Összehasonlítás a korábbi évekkkel

A 2001. év adatai illeszkednek az utóbbi években tapasztalható tendenciákba. A kiskorú szakellátottak száma az elmúlt tíz év során közel 4.300 főről 3.000 fő alá csökkent. A csökkenés fokozatosan és egyenletesen zajlott le az összlétszámot tekintve. (6. táblázat)

Az életkori csoportok százalékos arányai hasonlóak a tíz év során. Az a tendencia érvényesül, hogy a 6 éven aluliak kb. 20 százalékos, az általános iskolás korosztály kb. 36 százalékos arányt képvisel, míg a 13 év feletti aránya körülbelül 44 százalék.

A fővárosi szakellátásba való beáramlás mértéke a gyermekvédelmi törvény elfogadását közvetlenül követően – 1998-tól – erősen csökkent. (7. táblázat) A megelőző hat évben kb. 770 és 900 fő között mozgott az újonnan beutalt kiskorúak éves száma, ez 1998-ban 520 fő alá csökkent. Azóta újra létszámnövekedés figyelhető meg az éves beáramlásban.

Az 1998 utáni nagyfokú csökkenés minden életkori csoportot érintett. A beáramlás fő korcsoportos arányai azonban 2001-ben sem különböztek lényegesen az utolsó tíz év átlagától. A legnépesebb beáramló korcsoportok a 14-18 éveseké és a csecsemőké.

A kiáramlás mértéke igazán csak 2000-től látszik csökkenni. (8. táblázat) 1992 és 1999 között az éves kiáramlás nagysága kb. 760 és 990 fő között volt. 2000-ben ez 700 fő alá, 2001-ben pedig 635 főre csökkent. A gyermekvédelmi törvény előzetes hatását látszik mutatni az, hogy 1997-ben az előző három évhez képest kiugróan magas volt a kiáramlás, amely főleg az alacsonyabb korosztályokat érintette. Következésképpen magas a nagykorúvá válók aránya a kikerülők közt. Tíz év átlagában öt kikerülőből kettő tartozott ehhez a csoporthoz. A harmadik kikerülő is a 14-17 éves korcsoportoz tartozott, és a hat éven aluliak és az általános iskolás korosztály osztoztak a fennmaradó két helyen. Az összehasonlításból nyilvánvaló, hogy a tíz év során mind a beáramlás, mind a kiáramlás méretei csökkentek, ezen belül a beáramlás nagyfokú csökkenése közvetlenül a gyermekvédelmi törvény elfogadását követően volt tapasztalható.

A csökkenési tendenciának, amely mind az ellátottak számában, mind a beáramlásban és a kiáramlásban tapasztalható, többféle magyarázata lehetséges. Tetten érhető az 1997-ben elfogadott gyermekvédelmi törvény hatása is. Bizonyos esetekben (pl. anyagi okok) a fővárosi gyermekvédelem nagyobb mértékben tartózkodik a gyermekek kiemelésétől családjukból. Mind a beáramlás, mind a kiáramlás méreteihez képest növekszik az egy évnél rövidebb ideig gondoskodásban részesülők, a bekerülés évében már ki is kerülők aránya, amely mára elérte a kiáramlás egyharmadát, az éves beáramlásnak pedig a 36 százalékát. Az utolsó két év adatai azt a benyomást keltik, mintha a sokéves tendenciák lassan visszarendeződnének.

Összefoglalva megállapítható, hogy a fővárosi gyermekvédelmi szakellátást jellemző 2001. évi adatok beleillenek az elmúlt tíz év tendenciáiba, nemek és életkori arányok tekintetében sem mutatnak nagy eltérést a korábbi évektől. Folytatódik a szakellátásban részesülők létszámának csökkenése, bár az utolsó két évben ez a csökkenés lassult, sőt a beáramlás vonatkozásában megállni látszik.

6. táblázat A kiskorúak fővárosi gyermekvédelmi szakellátásában gondoskodásban részesültek éves megoszlása korcsoportok szerint 1992 és 2001 között (fő).

Korcsoport	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Átlag
0-2 éves	380	387	360	346	379	416	365	345	288	279	354
3-5 éves	417	392	377	423	424	428	351	333	323	322	379
6-9 éves	564	573	595	568	620	628	556	542	504	457	561
10-13 éves	938	887	903	874	806	807	738	684	682	657	798
14-17 éves	1.610	1.548	1.466	1.436	1.376	1.298	1.204	1.055	1.015	1.016	1.302
18 (nagykorúvá válók)	360	361	350	339	354	344	300	344	263	256	327
Összesen	4.269	4.148	4.051	3.986	3.959	3.921	3.514	3.303	3.075	2.987	3.721

7. táblázat A kiskorúak fővárosi gyermekvédelmi szakellátásába 1992 és 2001 között beutaltak megoszlása korcsoportok szerint (fő).

Korcsoport	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Átlag
0-2 éves	204	188	174	177	230	230	174	180	141	156	185
3-5 éves	94	105	97	117	117	112	58	73	77	74	92
6-9 éves	85	114	160	117	142	118	65	75	71	70	101
10-13 éves	138	163	169	157	134	118	81	91	94	88	123
14-17 éves	234	215	275	219	217	198	131	118	189	190	199
18 éves	10	10	16	11	17	10	9	11	14	11	11
Összesen	765	805	891	798	857	786	518	548	586	589	714

8. táblázat A kiskorúak fővárosi szakellátásából 1992 és 2001 vége között kikerültek megoszlása korcsoportok szerint (fő).

Korcsoport	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Átlag
0-2 éves	90	98	95	102	91	139	108	117	82	95	101
3-5 éves	126	102	76	102	86	94	80	74	83	70	89
6-9 éves	67	70	78	86	76	97	74	78	63	47	73
10-13 éves	70	110	88	80	68	88	63	70	57	56	75
14-17 éves	222	248	185	175	148	163	134	132	130	114	117
18 éves	355	357	341	332	345	331	295	343	262	253	321
Összesen	930	985	853	877	814	912	754	814	677	635	825

Népességi összevetés

Budapest lakónépessége tíz év alatt több mint kétszázezer fővel csökkent, az állandó népesség csökkenése hasonlóan jelentős mértékű: csak a megelőző négy év alatt meghaladta a százhuszezer főt. A gyermekkorú állandó lakosság a megelőző négy év során 37.633 fővel, közel 15 százalékkal csökkent. A csökkenés mértéke a gyermekkorú állandó lakosság körében sokkal erősebb, mint a teljes lakosságában, annak több mint kétszerese: a négy éves csökkenésen belül a 0-14 éveseké már meghaladja a 30 százalékot.

Ez a csökkenés jelentkezik a gyermekkorok minden korcsoportjában. Az élveszületések száma ebben az időszakban (1995 és 1999 között) átlagosan évi kb. hatszáz fővel csökkent. Az élveszületések csökkenése a gyermekkorú lakosság csökkenésének csak kb. egynegyedét magyarázza meg, a fennmaradó háromnegyed rész a lakossági vándorlás következménye. Az óvodáskorúak körében még a legfiatalabbakénál is erősebb a csökkenés üteme, és annak legfeljebb egytizedét magyarázza meg a születésszám alakulása. Azt látjuk tehát, hogy az 1995 vége és 1999 vége között a Budapestről elköltözött állandó lakosok között kb. tizenhétezer 6 éven aluli gyermek volt.

Az általános iskolás korosztályhoz tartozók számának a csökkenése jóval gyengébb, de még mindig sokkal erősebb, mint a felnőtt lakosságé. Megállapítható, hogy a Budapestről

elköltöző, állandó lakóhelyet változtató népesség körében lényegesen nagyobb arányban voltak a 15 év alatti gyermeke(ke)t nevelő családok, mint a maradók (vagy akár a beköltözők) között.

A népességi adatok áttekintése alapján azt a megállapítást lehet tenni, hogy a fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban 2001-ben gondoskodásban részesültek adatainak a korábbi évek adataival való összevetése során észlelt csökkenés háttérében közvetve minden bizonnyal szerepet játszhat a budapesti lakosságnak a kilencvenes évek során történt egyenletes csökkenése. Az is világosnak tűnik azonban, hogy a gyermekvédelmi adatok tényleges alakulásában közvetlenül markáns szerepet játszott a gyermekvédelmi törvény elfogadása 1997-ben, valamint a kilencvenes évek folyamán állandósult belső arányokat mutató éves beáramlás és kiáramlás eredője. A várható szakellátási létszámkeretek és a beáramlás esetleges előrejelzési lehetőségének a kidolgozásánál ezeket a szempontokat figyelembe kívánjuk venni.

Beáramlás 2001-ben

A 2001-ben bekerült 589 fő kiskorú közül az ideiglenes hatályú elhelyezettek (IH) tették ki a teljes beáramlás túlnyomó többségét (511 fő, 87%).

A beutalási határozatokban egyetlen okra való hivatkozás szerepelt az összes gyerek 70 százalékánál. Az összes beutalási ok 80 százaléka három csoportból kerül ki: szülői devianciák, gyermeki devianciák és szociális okok. A gyerekek – mint évek óta jellemző szülői, illetve felnőtt devianciák miatt kerültek be 2001-ben is a szakellátásba. A gyermeki devianciák előfordulása összességében éppen fele a szülői devianciáknak. Bár a Gyvt. szerint szociális okokból gyerekek nem kerülhetnek a szakellátásba, ez a hivatkozás mégis megjelenik a gyerekek egyharmadánál, 13 százalékuknál pedig a beutalás egyetlen okaként tűnik fel a szülők, illetve a család rossz szociális helyzete. 44 gyereknél (a gyerekek 8 százalékánál) a szülők hajléktalansága volt az egyetlen feltüntetett indok a beutalásra! A beutaló szervek-egyébként érthetően – a legkisebbeknél tüntetnek fel a legerőteljesebben szülői devianciákat és szociális okokat. A szociális okok az életkor előrehaladtával egyre kevésbé jelennek meg a beutalások okaiként. A gyermeki devianciák már feltűnnek a kisiskolásoknál, a serdülőknél aztán jelentősen megugrik a gyakoriságuk, annyira, hogy jelentősen meg is haladja a szülői devianciák hivatkozási arányát.

A beáramlás az év első hónapjában volt a legerősebb, a legkisebb pedig az utolsóban. Könnyen elképzelhető, hogy a januári pozitív csúcs éppen azért ilyen magas, mert az előző év decemberéből elhalasztott beutalásokat a beutaló hivatalok ekkor végzik el. A beáramlást összességében mutató adatokból nem látszanak más markáns csúcsok.

A budapesti kerületi önkormányzatok utalták be a kiskorúak túlnyomó többségét. Az esetek 45 százalékában a jegyzői gyámhatóságok jártak el beutalóként a fővárosban. A sokéves gyakorlatnak megfelelően tavaly is a VIII. és a IX. kerület, valamint a rendőrség utalta be a legtöbb kiskorút a fővárosi gyermekvédelmi szakellátásba. Ezen a két kerületen kívül 2001-ben még a XIII. és a XIV. kerület utalt be jelentős számú gyermeket.

A beutalók között vidéki települési önkormányzatok is vannak. A beutaló önkormányzatok között nem a budapesti agglomeráció, nem is Pest-megye, hanem Kelet-Magyarország dominál, azon belül is Szabolcs-Szatmár-Bereg-megye.

A 2001-ben a beutalt kiskorúak közül 212 főnek-mint már említettük – még az év vége előtt meg is szűnt a gondozása. Túlnyomó többségük (182 fő) ideiglenes hatályú elhelyeztként hagyta el a szakellátást és családjába került vissza. A fennmaradó 30 főt 13

bölcsődés korú tartós nevelt kisgyermek és 17 fő átmeneti nevelt alkotja, az előbbieket örökbefogadással, utóbbiak nagykorúsággal hagyták el a hálózatot.

A beutaláskor IH-s kiskorúak közel fele az év végéig, vagy kikerülésükig átmeneti nevelt lett. Az év folyamán átmeneti neveltté vált 288 fő bekerülőnek csak elenyésző része került ki a szakellátásból az év végéig. A beutalást követően is IH-s maradt 274 főnek viszont kétharmadát teszik ki azok, akiknek az év vége előtt megszűnt a beutalása. Mindez arra utal, hogy átmeneti nevelésből egy éven belül csak igen kevés eséllyel lehet hazajutni ma a szakellátás rendszeréből.

A tárgyévben belül ki is került bekerülők közül az ideiglenes hatályú elhelyezetteknek a gyámhivataloknak csak az esetek negyedében sikerült tartani a törvény által szabott 30 napos határidőt. A 2001-ben beutalt és ki is került 212 fő gondoskodásban töltött átlagos ideje 73 nap volt. Úgy tűnik a gyámhivatalok nem képesek megközelíteni a törvény által szabott időhatárt.

A 2001-ben bekerült kiskorúak közül 377 fő az év végén is gondoskodásban részesült. Köztük az átmeneti neveltek dominálnak. A még bennmaradt 92 fő ideiglenes hatályú elhelyezett, valamint a bölcsődés korú tartós neveltek a további kiáramlás tartalékát képezik. A bennmaradók domináns csoportját a 132 fő 14-17 éves alkotja. Amennyiben a korábbi években felvettek közül való kiáramlás nem képes ellensúlyozni ezt, úgy minden körülmények között nőhet ennek a korcsoportnak a férőhelyigénye, növelve a hálózaton belül amúgy is meglévő kiegyensúlyozatlanságot az életkori csoportok között.

A bekerült gyerekek elhelyezésére döntően gyermekintézményekben került sor, a nevelőszülői elhelyezések száma igen csekély. A legfiatalabb korcsoporthoz tartozók háromnegyede csecsemőotthonban nyert elhelyezést. A többi kicsi közül csak ketten kerültek nevelőszülőkhöz a beutalás évében, a többiek gyermekotthonba és a TEGYESZ átmeneti otthonaiba kerültek. Az óvodáskorúak főleg a TEGYESZ átmeneti otthonaiban nyertek elhelyezést, az általános iskolás-korúakhoz és az idősebb tizenévesekhez hasonlóan. A TEGYESZ átmeneti otthonaiba került beáramlók között egyébként a 14-18 éves korosztály dominál. Az összes újonnan bekerült gyerek közül a felvétel évében mindössze 14 fő került nevelőszülőhöz. Ezeknek a gyerekeknek a többsége 10 év feletti, és civil szervezetek közvetítésével került nevelőcsaládba. Ez arra utal, hogy a frissen bekerült gyerekek számára egyelőre nem a nevelőszülői elhelyezés a választott megoldás. Ugyanakkor – mint a későbbiekből kiderül – a huzamos ideig a rendszerben élő gyerekek számára viszont egyre inkább a nevelőszülői elhelyezést preferálják a szakemberek. Visszatérve a 2001. évi beáramlók gondozási helyére, az látszik, hogy azok a bekerülők, akik ki is kerültek az év során, kevés kivétellel az első állomást jelentő átmeneti otthonba, illetve csecsemőotthonba kerültek, s ott is maradtak a szakellátás megszüntetéséig. A TEGYESZ átmeneti otthonai a hazagondozás tekintetében különösen erőteljes szerepet játszanak. Ebből a szempontból is messzemenően indokolt tehát az átmeneti otthonok személyi és tárgyi feltételeinek, körülményeinek mielőbbi javítása.

A szakellátás rendszerében tapasztalható mozgások elsősorban az átmeneti otthonokból kiinduló mozgásokat jelentik. Egyik út a szakellátásból kifelé vezet, ahol a hazakerülők vannak a legtöbben. Azokat a gyermekeket, akiknek reális esélyük volt rövid időn belül hazakerülni, mint már említettük, nem helyezték sehova az átmeneti otthonokból, hanem onnan bocsátották őket haza.

A bennmaradók túlnyomó többsége került tovább gyermekotthonba, illetve lakásotthonba.

Az átmeneti otthonban töltött időtartamot vizsgálva, az látszik, hogy az átmeneti otthonokból kikerült új beáramlók 16 százaléka egy hónapnál kevesebbet, 33 százaléka egy

és két hónap közti időt töltött az otthonokban. A két csoport együtt az összes érintett közel felét teszi ki. A három hónapnál rövidebb idő alatt hazakerültek ennek a csoportnak nem egész háromnegyedét képezik.

Kiáramlás 2001-ben

A 2001. évi kiáramlás felét az átmeneti neveltek alkotják. További közel 40 százalékot tesznek ki az ideiglenes hatályú elhelyezettek. A fennmaradó bő 10 százalékot a tartós neveltek és az intézeti elhelyezettek képezik. A kikerült átmeneti neveltek közel kétharmada azért távozott, mert nagykorúvá vált. A nagykorúvá váló évjárat nélkül az átmeneti neveltek csak a teljes tavalyi kiáramlás szűk egyharmadát alkotnák. Itt a gyermekvédelem – az alap- és szakellátás – „hazagondozási” erőfeszítéseinek jelentős tartaléklehetősége mutatkozik. Úgy tűnik, az éves kiáramlásban nagyobb arányban lehetnének az átmeneti neveltek alacsonyabb korcsoportjai is.

A kikerülő tartós neveltek bő fele szintén a nagykorúvá váló évjáratból kerül ki, ezen kívül viszont csak a legfiatalabb (örökbe fogadásra kerülő) korcsoportban vannak hasonló nagyságrendben jelen – 42 százalékuk ide tartozik. Az ideiglenes hatályú elhelyezésből kikerülők az összes korcsoportból majdnem egyenletes arányban távoznak.

A 2001-ben kikerülők egyharmadát teszik ki az év során beutaltak. A túlnyomó többségüket adó ideiglenes hatályú elhelyezettek alkotják az összes ideiglenes hatályú elhelyezésből kikerülő háromnegyedét.

A kikerülők útja 2001-ben a kikerülőknek valamivel több mint felénél lehet a gyermekvédelmi szakellátás eredményességét elkönyvelni. Bő 40 %-uk került vissza a saját családjába, további egytizedüket pedig örökbe fogadták. A kikerülők második legnépesebb csoportját azok képezik, akiknek nagykorúvá válásuk alkalmából szűnt meg a beutalásuk (39 %). Lényegesen kevesebben vannak, akiknek a Fővárosi TEGYESZ-nél azért szűnt meg a gondozása, mert vagy más TEGYESZ illetékességébe kerültek (8,2 %), vagy házasságot kötöttek (8 fő, főleg lányok) illetve elhunytak (egészségi okok miatt 2 fő).

2001-ben kikerülési utak gondozási formák szerint: a tartós nevelt kikerülők kisebbik felét (48 %) örökbe fogadták, nagyobbik felük (52 %) pedig nagykorúvá vált (vagy házasságot kötött). Az ideiglenes hatályú elhelyezettek közel háromnegyede került haza vagy fogadták örökbe, közülük csak minden 15. került azért ki, mert elérte a nagykorúságát a szakellátásban (külföldiek). Az átmeneti nevelteként kikerülteknek viszont bő 60 százalékát azok teszik ki, akik nagykorúságukig a szakellátásban maradtak, 25 %-uk távozott haza nagykorúvá válása előtt, és további nyolc százalékukat fogadták örökbe.

Az elmúlt tíz év kiáramlását nézve a saját családba távozók aránya 1992 és 2001 között 46 százalék, az örökbefogadottaké további 9 százalék volt. A másik oldalon a kikerülők 37 százalékát érte el a nagykorúvá válók és további 6 százalékot a más TEGYESZ-hez utaltak aránya. A ma átmeneti neveltek nevezett gondozási formából a tíz év átlagában a gondozásban lévők 4 százalékát tették ki a hazakerült átmeneti neveltek (a kiáramlásnak a magasabb éves átlagszintje mellett). A minimális, 2,7 százalékos eredmény éppen 2001-ben született. Az átmeneti neveltek „hazagondozásának” arányai tehát elmaradnak a korábbi évek átlagától.

A tíz év alatt hazakerült bő másfélezer átmeneti nevelt az összes kikerülő szűk negyedét, az összes kikerült átmeneti nevelt harmadát és az összes tíz év alatt hazakerült kiskorú 40 százalékát teszi ki.

A 2001-ben nagykorúvá váltak aránya a kiáramlásban belül tíz éves összehasonlításban szintén a legalacsonyabb. Az elmúlt tíz év átlagában a nagykorúvá váltak az ellátottak 8

százalékát, a teljes kiáramlásnak pedig közel 40 százalékát tették ki. A nagykorúságukig szakellátásban maradt átmeneti neveltek az ellátottak bő 6 százalékát, a teljes kiáramlás 30 százalékát, az összes kikerült átmeneti nevelt bő felét, és a nagykorúvá váltak közel 80 százalékát jelentik.

2001-ben hazakerültek: A 2001-ben kikerülők közül hazament az ideiglenes hatályú elhelyezésből távozók háromnegyede és a kikerülő átmeneti neveltek egynegyede. Minden tíz hazatávozó közül hét IH-s, három átmeneti nevelt. Az elmúlt tíz évben az ideiglenes hatályú elhelyezettek csak a hazakerülők közel felét, az intézeti elhelyezettekkel együtt is csak 60 százalékukat tették ki, így minden tíz hazakerülőből négyen átmeneti neveltek voltak előtte.

A 2001-ben hazakerülők között megközelítőleg hasonló arányban találjuk az összes kiskorú életkori csoportot. A legnagyobb közöttük az összes hazakerülő közel 37 százalékát képező 13 év feletti csoportja. A hat év alattiak kerek egyharmadot képeznek, a középső korosztály pedig 30 százalékot teszi ki. Közel azonos arányt találunk mind az ideiglenes hatályú elhelyezettek, mind az átmeneti neveltek között.

A 2001-ben kikerült ideiglenes hatállyal elhelyezettek 3 fő kivételével az elmúlt két évben kerültek be (a 152 fő tavalyi beutalt mellett 18 fő 2000-ben, további 3 fő 1997-99-ben került be). Gondoskodásban töltött átlagos idejük 0,4 év volt, az összes IH-s kikerülőé 0,7 év. A hazakerült átmeneti neveltek beutalásának éve nagyrészt eloszlott 1995 és 2001 között (de 1985 és 1992 közé is került 6 fő) és a tárgyévben beáramlók közül összesen 14 fő került ide. A hazakerült átmeneti neveltek átlag 2,6 évet, az összes kikerült átmeneti nevelt pedig átlag 6,2 évet töltött gondozásban.

2001-ben örökbefogadottak: 83 százalékuk hat éven aluli, és 58 százalékuk 0-2 éves. Az örökbe adott 64 fő 80 százalékát (51 fő) egy éves kora előtt vették gondozásba. További 8 gyermeket 2 éves kora előtt utalták be a szakellátásba. Így van ez azoknál a 2001-ben örökbefogadott gyerekek többségénél is, akik 4-11 év közöttiek voltak az örökbefogadáskor. Úgy látszik, az örökbeadás sikerében működik egy olyan szempont is, hogy a gyermeket minél korábbi életkorban emeljék ki a vér szerinti családjából.

Az örökbe fogadott kiskorúak között tavaly is a tartós neveltek voltak többségben (33 fő), a másik felük főleg örökbefogadhatóvá nyilvánított átmeneti neveltekből (25 fő) és ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekekből (6 fő) került ki. Majdnem minden tartós nevelt egy éves kora előtt került a szakellátásba, döntően az elmúlt három évben. Az ideiglenes hatállyal elhelyezettek is nulla évesen kerültek a szakellátásba, de őket most 5-8 évesen fogadták örökbe. Az átmeneti neveltek túlnyomó többségét is két éves kora előtt utalták be, de köztük a legfiatalabbak is két évesek voltak tavaly, ők az év folyamán örökbe adott átmeneti neveltek negyedét teszik ki. Az óvodáskorúak tették ki ennek a csoportnak a felét.

A 2001-ben nagykorúvá vált 247 fő az év folyamán gondoskodásban részesült 18 éven aluliak 8 százalékát tette ki, tehát minden tizenkettedik szakellátott vált nagykorúvá. Negyven százalékuk tizenhárom éves kora után került a szakellátásba, további húsz százalékuk pedig kiskamasz (10-13 éves) korban. Közel harminc százalékuk azonban még hat éves sem volt, amikor bekerült a szakellátásba, sőt, majdnem minden hatodikkal három éves kora előtt történt ez meg.

Az átmeneti neveltek tették ki a nagykorúvá váltak közel nyolcvan százalékát. A maradék húsz százalék a tartós neveltekből (14 %), néhány (bő 6 %) ideiglenes hatállyal elhelyezett (külföldi) illetve intézeti elhelyezett fiatalból áll össze.

A 2001-ben más TEGYESZ-hez utalt 52 fő kiskorú közel fele hat éven aluli, harminc százalékuk általános iskolás korú és csak szűk egynegyedét tesznek ki a 14-17 évesek. Hét fő kivételével mindannyian ideiglenes hatállyal elhelyezettek, akiket az elmúlt két évben,

többségüket tavaly utalták be a szakellátásba. A maradék 7 fő 1993 és 1999 között beutalt átmeneti neveltek.

Házasságkötések 2001-ben: 8 fő 16-18 éves kiskorú – főleg lányok – kötött házasságot. Közülük négyen 1997-2000 között lettek beutalva, a másik négy fő 1988 és 1992 között. Heten átmeneti neveltek, az egyetlen tartós nevelt 1984-ben született, és négy éves korában került a szakellátásba.

2001-ben 2 fő elhunyt (egészségi okból) a fővárosi szakellátásban gondoskodásban részesült kiskorúak közül. Egyikük egy 1984-ben született és 14 évesen beutalt leány volt, a másik pedig egy születése évében, 1997-ben beutalt, átmeneti nevelt kisfiú.

A kiáramlás havi üteme 2001-ben: a havi átlag 53 fő volt (április, június és október). A legtöbben júliusban (80 fő) távoztak, aztán február (66 fő), majd augusztus (61 fő) a sorrend. A beáramlás havi ütemével ellentétben, januárban távoztak a legkevesebben (40 fő).

A szakellátásban lévők (2001. december 31-én)

A 2001 végén szakellátásban lévő kiskorúak (2349 fő) több mint nyolcvan százaléka átmeneti nevelt. Minden tizenegyedik szakellátott kiskorú tartós nevelt (9 %) és minden tizenötödiket ideiglenes hatállyal helyeztek el (bő 6 %). Lassan elfogyóban van (jelenleg közel másfél százalék) az intézeti elhelyezettek csoportja.

Ez a december 31-i helyzet úgy alakult ki, hogy a megelőző év végének az állapotához 2001 folyamán hozzáadódott a tárgyévi beáramlás és kiáramlás egyenlege. Ez az egyenleg az egyes kategóriákban észlelt növekedés vagy csökkenés mellett azt is megmutatja, hogy a nagykorúvá vált évjárat kivonulásával az év végére feltétlenül bekövetkező számbeli veszteségnek milyen súlya van a létszámok alakulásában, milyen egyéb csökkentő tényezőket lehet felfedezni, és azok milyen erővel működnek.

Az év folyamán 48 fővel csökkent a fővárosi szakellátásban gondoskodásban részesülő kiskorúak száma. A csökkenés oka, hogy a 18 évesek távozásával járó – egyébként jelentős – „veszteséget” nem pótolja a 3-5 évesek kivételével minden más korcsoportban jelentkező növekedés.

Az összlétszám csökkenésén belül a tartós neveltek száma csökkent a legnagyobb mértékben: mintha minden hatodik tartós nevelt eltávozott volna. (Valójában minden hét tartós neveltből kettő eltávozott, de átlagban több mint egy jött helyettük.) A csökkenés főleg a nagykorúvá váló évjárat távozásával valósult meg. Ennek az évjáratnak a túlsúlya a tartós neveltek közt döntően az 1987-1988 évi illetve az 1998-1999 évi felülvizsgálatok hozadéka. Ezek a gyerekek olyan életkorban váltak már tartós (előtte állami) nevelté, hogy örökbeadásuk esélytelen volt, a gyermekvédelmi hálózatban – leginkább nevelőcsaládokban – nevelkedtek fel. A tartós neveltek között a legkisebb korcsoportokban is számottevő – az örökbeadások folytán – a csökkenés. A szakellátásban maradt tartós neveltek háromnegyede tíz éven felüli, az örökbeadásnak szűk tartaléka maradt.

Az átmeneti nevelteknek szintén csökkent a száma, amely viszont elenyésző a 18 évesek távozására miatti veszteséghez képest. Minden bent maradó korcsoportban nőtt az ellátottak száma, a legnagyobb számban a legidősebb és utána a legfiatalabb korcsoportban. A változás mértékét tekintve kiemeljük, hogy a bölcsődés korúak száma az előző év végéhez képest több mint negyven százalékkal, az óvodáskorúaké húsz százalékkal nőtt. A nagykorúság (14-17 évesek) számban legnagyobb növekedése viszont csupán tíz százalékkal növelte ezt az egyébként addig is népes korcsoportot. Tekintettel arra, hogy az átmeneti neveltek, különösen legfiatalabb részük jelentős hányada – legalábbis elvben – visszatérhet alkalmassá váló családjába, itt látszik a hazagondozás számottevő tartaléka.

Az ideiglenes hatályú elhelyezéssel gondoskodásban részesülők száma egészében és a legtöbb korcsoportban nőtt, mivel kevesen távoztak nagykorúságuk miatt ebből a csoportból

(és az év folyamán be is került néhány fő nagykorúvá váló az évjáratból). További lényeges mozzanat, hogy ebben a gondozási formában – egyébként teljesen érthetően – az éves „forgalmi” adatok jelentősen meghaladják a naptári határnapokon észlelhető helyzetet. Az év folyamán a kikerülők száma közel hatvan, a beáramlásé pedig nyolcvan százalékkal nagyobb volt, mint a december 31-én ellátásban lévő IH-soké. Ez tapasztalható az ideiglenes hatályú elhelyezettek minden korcsoportjában.

Az ideiglenes hatályú elhelyezettek körében a beáramlás több mint kétszerese a kiáramlásnak. A tárgyévben IH-val bekerült és 2001 végéig bent is maradtak száma is nagyobb, mint az év közben kikerülteké, és a különbség a legfiatalabb korcsoportban a legnagyobb. Az ideiglenes hatályú elhelyezéseknek jó bő egyharmada végződik sikeres hazagondozással egy éven belül, további bő egyhatodik marad még egy-két évig, az így beutaltak felénél viszont a folytatás jó néhány éves, átmeneti neveltként eltöltött szakellátás. A „hazagondozásnak” tehát jelentős tartaléka látszik az ideiglenes hatályú elhelyezések közt: legalábbis azok közt, akik a beáramlásból az év végén még IH-sként gondozásban maradnak, az ő kikerülésükkel az ellátott ideiglenes hatályú elhelyezettek létszáma nem nőne.

A „hazagondozás” másik tartaléka az átmeneti neveltek közt található. Az IH jelzéssel beutaltak közül az átmeneti nevelteké válóknak sokkal kisebb az esélye a hazagondozásra, mint azoknak, akik IH-sok maradnak. Annyi szerepe lehet az eredeti gondozási forma megőrzésének vagy változásának közvetlenül is, hogy amíg ideiglenes hatályú elhelyezéssel van valaki ellátásban, addig az IH jelzés valamilyen mértékben időről időre kényszeríti az apparátust arra, hogy vizsgálja meg a gyermek aktuális helyzetét, tegyen valamit az érdekében stb. Amint a gondoskodási forma átmeneti nevelés lesz, intenzitását veszíti e kényszerítő körülmény, még ha ez ellentétes is a Gyvt. szellemével.

Más oldalról szélesebb szakellátási szakapparátus vesz részt az átmeneti neveltek „hazagondozásában”, mint az IH-sokéban. Az átmeneti neveltek esetében ugyanis a gyermekjóléti szolgálatok, a TEGYESZ és a gyámhivatalok mellett belép a folyamatba a gondozási hely. Az a gondozási hely, ahová az átmeneti nevelésbe vétel után kerülnek a gyerekek, már a várhatóan huzamosabb ideig tartó ellátást nyújtja a kiskorúak számára. Ettől kezdve egy sokkal szélesebb intézmény- és szakemberkör vesz részt a „hazagondozásban”. Ugyanakkor a gondozási helyek nem elsősorban a „hazagondozásban” érdekeltek, gondozási és nevelési erőfeszítéseikben nemcsak, sőt nem is annyira sikert jelent az eredményes „hazagondozás”, mint inkább a férőhelyének újabb feltöltésével, az életkori arányok lehetőség szerinti tartásával, az új gondozott beillesztésével járó veszélyeséget, nehézséget!

A december 31-én gondozási lappal rendelkező kiskorúak bő egyharmadát három éves kora előtt (sokan szinte már születésükkor) utalták be. Közel egynegyedük ma is 0-2 éves, tehát az utolsó három évben került be a szakellátásba. A 0-2 éves korban beutaltak bő harmada ma 10 éven felüli, ezek fele 14 és 17 év közötti.

10 éves kora után került a rendszerbe a gyerekek negyede. A 10-17 évesek 40 százaléka szintén elmúlt 10 éves beutalásakor. A december végi kiskorú létszám harminc százalékát teszik ki azok, akik 14 és 17 éves koruk között kerültek be a szakellátásba. A jelenlegi óvodás korcsoport több mint fele, a hat éven felülieknek pedig több mint kétharmada már éveket töltött a rendszerben.

A 2001. december 31-én szakellátásban lévő kiskorúak átlag 2.010 napot (5 és fél évet) töltöttek a hálózatban. Igen nagy a szórás az adatok között; a két szélső érték: 4 nap és 6.515 nap (17,8 év). A gondoskodási formák szerinti átlag időtartam nagyon különböző: az ideiglenes hatályú elhelyezettek átlaga 107 nap (3 és fél hónap), az átmeneti neveltek átlaga

5 év 3 hónap, a tartós neveltek átlaga 9 év 5 hónap, intézeti elhelyezettek átlaga 7 év 2 hónap.

Az ideiglenes hatállyal elhelyezettek a szakellátásban átlagosan háromszor annyi ideje vannak már bent, mint a jogszabályi időtartam! Az átmeneti neveltek átlagos bent-tartózkodási időtartama mindenképpen magas, ellentmond a Gyvt. azon törekvésének, hogy az ebben a gondoskodási formában lévő gyerekek sorsának tervezésekor a hazagondozást preferálni kell. Ezt a gondoskodási formát tehát elnevezésével ellentétben nem az átmenetiség jellemzi, hanem a maradékelv alapján, akiket a gyámhivatalok nem tudnak sem ideiglenes hatályú elhelyezettként, sem tartós neveltként kezelni, azok lesznek átmeneti neveltek.

A jelenleg szakellátásban lévő 10 éves és idősebb kiskorúak negyede már több mint tíz éve gondozásban él. Két korcsoportot találunk itt, a 14-17 évesek túlsúlyával. Nem meglepő, hogy a 10-17 éves tartós neveltek kétharmada szintén itt van, ők azok, akik a rendszerben nőnek fel. Az átmeneti neveltek között is többségben vannak a legidősebb korcsoport képviselői, ők is nagy valószínűséggel nagykorúsággal fogják elhagyni a szakellátást.

A 10 évnél hosszabb ideje bentlévők csaknem fele nevelőszülői gondozásban él. A többiek csaknem azonos arányban vannak gyermekotthonban, illetve fogyatékos otthonban. A részletes adatok azt mutatják, hogy az a gyermek, aki jelenleg legalább tíz éve a szakellátásban van, az típusosán 17 éves, átmeneti nevelt és nevelőszülőnél él. Az intézménycentrikusnak mondott fővárosi hálózatban az látható, hogy inkább nevelőcsaládban preferált azoknak a gyerekeknek az elhelyezése, akik iránt – speciális gondozási szükségleteik alapján – van fogadókészség, illetve akik a gyermekvédelmi hálózatban nőnek fel és családpótlásra van szükségük, illetve lehetőségük.¹⁵

Az összes jelenleg szakellátott kiskorú esetében a fővárosi szakellátásban a domináns elhelyezési forma a gyermekotthon (ideértve a csecsemőotthonokat is). A lakásotthoni elhelyezés – épek és fogyatékosok esetében egyaránt – egyelőre csak a gyerekek töredékét érinti. A szakellátásban lévő negyede él nevelőszülői családban. A tartós neveltek közel fele nevelőcsaládban, 20 százalékuk pedig fogyatékosokat ellátó intézményben él; ők szinte biztosan szakellátottként válnak nagykorúvá.

A szakellátási hálózaton belüli mozgásokat (kivéve az újonnan beutaltak elhelyezéseit) vizsgálva az látható, hogy a korábbi években felvett összes bentlévő kiskorú közel 10 százaléka váltott gondozási helyet 2001-ben. A legnagyobb mozgás a gyermekotthonokból és az átmeneti otthonokból volt (utóbbi esetekben a 2000-ben beutalt gyerekek kerültek új gondozási helyre). A gyermekotthonokból áthelyezett gyerekek kétharmada – úgy tűnik, fejlődési szükségletüknek megfelelően – nevelőszülőkhöz, lakásotthonokba illetve fogyatékosok gyermekotthonaiba került. Harmaduk került másik gyermekotthonba. A csecsemőotthonokból a bentlévő gyerekek többsége nevelőszülőkhöz, kisebb részük gyermekotthonokba illetve fogyatékosok gyermekotthonaiba került.

Összességében a hálózaton belüli gondozási helyváltások 34 százaléka nevelőszülőkhöz, 28 százaléka gyermekotthonba, 15 százaléka fogyatékosok gyermekotthonaiba, 13 százaléka pedig lakásotthonba történő áthelyezést jelentett.

A gondozási helyeknek felkészültnek kell lenni testvérek (testvérsorok) fogadására, ezt mutatja az az adatunk is, amely szerint a szakellátásban lévő gyerekek több mint felének van vagy volt gondozásban testvére. Ezen belül is magas azok aránya, akiknek sok testvérük van a szakellátásban.¹⁶

¹⁵ Ez alól kivételt képeznek a minden szempontból speciális szükségletű 0-3 évesek, akik esetében még inkább indokolatlan és érthetetlen, hogy intézetben és nem nevelőcsaládban élnek (a szerk.)

¹⁶ És sajnos még ma is kérdéses, hogy milyen arányban vannak egy gondozási helyen (a szerk.)

Budapest kerületei közül a legtöbb szakellátott kiskorú a VIII. kerület illetékességébe tartozik, ami a kerületek átlagának közel háromszorosa (ez az adat valamelyest torzít, mivel a lakcímmel nem rendelkező gyerekek illetékessége a TEGYESZ címe okán a VIII. kerületben van). Mögötte a XIII. kerület, amelynek illetékességébe a kerületek átlagának a kétszerese tartozik. Hasonlóan magas a fővárosi szakellátott kiskorúak száma a Ferencvárosban, Kőbányán, Zuglóban és a III. kerületben. A két legbelső kerület, a Várkerület és a pesti Belváros-Lipótváros illetékességében van a legkevesebb kiskorú fővárosi szakellátott. Ezek az adatok megfelelnek a sokéves trendnek, nem keltenek meglepetést.

A fővárosi szakellátásban lévő kiskorúak bő nyolcvan százalékának fővárosi gyámhivatal az illetékes gyámhivatala. A 23 fővárosi gyámhivatallal együtt a fővárosi szakellátásban lévő kiskorúak 132 gyámhivatal illetékességébe tartoznak, vagyis a Fővárosi TEGYESZ munkatársainak minimálisan ennyi gyámhivatallal kell kapcsolatban lenni a gyerekek ügyeinek rendezése érdekében. Különös jelentősége van a 109 vidéki gyámhivatallal való kapcsolattartásnak. A vidéki illetékességek nagy része a gyerekek vidéki gondozási helye miatt keletkezett.

Összefoglalás

A fővárosi gyermekvédelmi szakellátásban gondoskodásban részesülők száma 2001-ben tovább csökkent, folytatva a tíz éves csökkenési folyamatot. Ez vonatkozik az összes ellátottak és a kiskorú ellátottak mind év közbeni, mind év végi számának alakulására. Vannak azonban ettől eltérő tendenciák is. Az utógondozói ellátottak száma felfutó tendenciát mutat. 2001-ben nem csökkent tovább a beáramlás, a kiáramlás nagysága viszont tovább csökkent, ez egyben azt is jelenti, hogy 2001-ben a kiáramlásnak az utóbbi években tapasztalható erős többlete csökkent. Lehetséges, hogy ez annak a jele, hogy a továbbiakban megszűnik az összes szakellátott számának a csökkenése. Az év közbeni szakellátási létszámcsökkenés mérséklődésére vezethet az, hogy, az éves kiáramláson belül viszont megnőtt a tárgyéven belüli beáramlás aránya. Az utógondozói ellátás további felfutásával együtt ez az év közbeni létszám szinten maradásához, sőt akár emelkedéséhez is vezethet.

Az elmúlt tíz év folyamatos létszámcsökkenésének a hátterében felfedezhető Budapest azonos korú népességének a csökkenése, amelynek közvetve feltehetően szerepe van a fővárosi szakellátás számainak alakulásában. Közvetlenül és konkrétan felfedezhető azonban a szakellátás alapvető folyamatainak az elmúlt tíz évben állandósult trendje, valamint a gyermekvédelmi törvény hatása, mindenekelőtt a beutalások gyakorlatára. Az utolsó két év „forgalmi” adatai lehetővé teszik azt a feltételezést, miszerint a törvény elfogadását közvetlenül követő két év változásai után úgy tűnik, hogy a korábbi évek alapvető trendjei térnek vissza. Ez a feltételezés, természetesen, ellenőrzésre szorul.

A szakellátás 2001-es „forgalmi” adatainak részletes elemzéséből a következők derültek ki:

A 2001 évi beáramlásban beutaláskor az ideiglenes hatályú elhelyezés dominált. A beáramlás fő korcsoportos arányai 2001-ben sem különböztek lényegesen az utolsó tíz év átlagától.

A beutalási határozatok többségében egyetlen okot jelölnek meg a beutaló szervek. Az okok között a szülői deviancia dominál. A Gyvt. hatálybalépte után négy évvel is az anyagi-szociális okokra hivatkozás mértéke jelentős, a határozatokban fő beutalási indokként is gyakran előfordul a szülők, illetve a család rossz szociális helyzete és a hajléktalanság. A beáramlás éves megoszlására jellemző, hogy januárban került be a legtöbb kiskorú,

decemberben pedig a legkevesebb. A korábbi beáramlás-vizsgálatokban jelzett, és az iskolai tanév időszakával összefüggésbe hozott markáns beáramlási csúcsok 2001-ben nem látszanak. A fővárosban gyermekvédelmi szempontból is veszélyeztetett kerületnek számít továbbra is – sok éves tapasztalatnak és adatoknak megfelelően – a VIII. és IX. kerület, e két kerületből került be a beáramlók csaknem negyede. A rendőrségi beutalások aránya szintén változatlan, utalva arra, hogy a gyerekek beutalásainak körülményei mit sem változnak. Az összes újonnan felvett gyerek kicsit több mint negyede tért haza még a beutalás évében, a túlnyomó többség az évvégén is gondozásban volt még. Fontos még, hogy a 2001-ben bekerült gyerekek elhelyezésére döntően a csecsemőotthonok és a TEGYESZ átmeneti otthonai jöttek szóba. E két típusból is kerültek haza még a tárgyévben a legtöbben, úgy tűnik a hazagondozás terén ezek az intézmények, különösen a TEGYESZ átmeneti otthonai, igen nagy erőfeszítéseket tesznek. Igen kevés újonnan jövő gyerek kerül még az év folyamán nevelőszülőhöz és lakásotthonba.

A kiáramlásban a nagykorúvá váló átmeneti neveltek és a tárgyévben ideiglenes hatályú elhelyezéssel bekerült távozók dominálnak. Az IH-sok minden korcsoportjában és a csecsemőkorú tartós neveltek közt az év során bekerültek vannak többségben, az átmeneti neveltek minden korcsoportjában a többéves gondoskodás dominál.

A kikerülők fele családba került: hazamentek vagy örökbe fogadták őket. Közel ennyien érték el a nagykorúságot a szakellátásban. A távozó ideiglenes hatályú elhelyezettek főleg hazakerülnek, az átmeneti neveltek főleg a nagykorúvá válás miatt távoznak, a tartós neveltek megoszlanak a nagykorúvá válás és az örökbefogadás közt.

A hazakerültek és örökbeadottak aránya valamivel kisebb, a nagykorúvá váltaké nagyobb az elmúlt tíz év átlagánál. Az átmeneti nevelteknek 2001-ben került haza a legkisebb aránya.

Minden tíz hazakerülőből hét ideiglenes hatályú elhelyezett, és csak három átmeneti nevelt, ami kisebb a sokéves átlagnál. A hazakerülők rövidebb időt töltenek gondozásban, mint a kikerülők átlaga. A hazakerült IH-sok 0,4, az átmeneti neveltek 2,6 évet töltöttek a szakellátásban, a többi kikerülő gondozási ideje az IH-soknál ennek kétszerese, az átmeneti neveltek esetében 6,2 év.

Az örökbefogadottak főleg egy éven aluliak, felerészben tartós neveltek. Az idősebb korban örökbe adott kiskorúak túlnyomó többsége is egy éves kora előtt került a szakellátásba.

2001-ben a kiskorú szakellátottak közül minden 11. vált nagykorúvá. Tízből négyet legalább 14 évesen utaltak be, majdnem ketten viszont három éves koruk előtt. Legtöbbjük átmeneti nevelt.

A kiáramlás havi üteme 2001-ben eltért a beáramlásétól. A hazakerülteknél igazodik a tanév végéhez, illetve a nyárhoz és az év végi ünnepekhez.

A szakellátásban részesülők száma 48 fővel csökkent 2001 december 31-ig, mert a nagykorúság elérésével járó kiáramlás magas számát nem tudta teljesen ellensúlyozni a minden más korcsoportban jellemző növekedés. A tartós és az átmeneti neveltek száma csökkent, az ideiglenes hatályú elhelyezetteké viszont jelentősen nőtt, különösen az év közbeni forgalomban. Ez utóbbi gondozási formában sokkal erősebb a beáramlás, mint a kiáramlás.

Az ideiglenes hatályú elhelyezettek és az átmeneti neveltek körében a hazagondozás jelentős, kiaknázatlan lehetőségei látszanak. Utóbbi esetben az is probléma, hogy a gondozási helyek, úgy tűnik, nem érdekeltek a hazagondozásban.